

## APREL DÖYÜŞLƏRİ

*Babayeva Nurlana Bəhlul qızı, Ələkbərova Zülfəyyə Bəxtiyar qızı*

*Gəncə Dövlət Universiteti*

*Nurlanababayeva79@gmail.com*

**Xülasə:** *Aprel döyüşləri – bu hadisəyə Aprel müharibəsi və ya dördgünlük müharibə də demək olar. 2016-cı il aprelin 1-dən 2-nə keçən gecədən başlayaraq mənfur qonşularımız Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin intensiv atəşlərinə qarşı Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin verdikləri əks həmlə cavabları idi və bu da tarixdə Aprel döyüşləri kimi qaldı.*

**Açar sözlər:** aprel döyüşləri, ordumuzun bölmələri, döyüş əməliyyatları, strateji yüksəkliklər, xüsusi təyinatlı

**Ключевые слова:** апрельские бои, военные подразделения, военная операция, спецназ, стратегические высоты

**Keywords:** april battles, military forces, military operations, the strategically heights

1994-cü ildə Dağlıq Qarabağda atəşkəs haqqında saziş imzalandıqdan sonra Aprel döyüşləri ən şiddətli döyüşlər idi. Bu döyüşlər Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin qələbəsi ilə nəticələnmiş və onların sayəsində Tərtər rayonunun Talış kəndi ətrafındakı yüksəkliklər, Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə yüksəkliyi və Cocuqmərcanlı, Goranboy rayonunun Gülüstan kəndi, Tərtər rayonunun Qazaxlar kəndi və Tərtər rayonunun Suqovuşan kəndi istiqamətində yollar düşməndən azad olunmuşdur.

Ordumuzun bölmələrinin 2016-cı il aprel əməliyyatlarında əsas zərbə istiqaməti Talış kəndi idi. Atəşkəsdən sonra Talış və ətraf yüksəkliklərin düşmən nəzarətində olması həm Naftalan şəhərinə, həm Tapqaraqoyunlu kəndinə, həm də Tərtərin digər kəndlərinə açıq nəzarət etmə imkanı verirdi. Aprel əməliyyatlarına qədər erməni bölmələrinin dəfələrlə bu istiqamətdə atəşkəsi pozması kəndin tutulmasının vacibliyini ortaya qoyurdu. Bu də əsas hücum əməliyyatı burda həyata keçirildi.

Hədəf Tapqaraqoyunlu istiqamətdən hərəkət edərək Talışın şimal və şimal-qərbində yerləşən yüksəklikləri ələ keçirmək və kəndə daxil olmaq idi. Bundan başqa, Azərbaycan bölmələri Gülüstan, Seysulan və Madagiz istiqamətində də hücum əməliyyatına başladı. Hücum aprelin 2-də gecə saat bir radələrində başlandı. Hücum zamanı məlum oldu ki, düşmən tərəf hücumda iştirak edən döyüşçülərimizin dəqiq sayını bilirdilər (xüsusi təyinatlı gizir Sərxan Məmmədovun xatirələrindən). Düşmən tərəf bölmələrimizə pusqu qursalar da igidlərimiz heç bir itki vermədən ermənilərin ön xəttini yardılar və öz mövqelərini tutdular. Şimal və şimal-qərbdən müdafiə xəttini yaran xüsusi təyinatlılar Talış kəndini ələ keçirmək üçün əməliyyata başladı (xüsusi təyinatlı gizir S. Məmmədovun xatirələrindən). Döyüşlər zamanı kəşfiyyatçılarımızın verdikləri məlumata əsasən kəndin içində ermənilərin böyük bir taborları var idi və erməni əsgərlər postlarını qoyub qaçırdılar. Ermənilərin silah-sursat ilə dolu maşınları bölmələrimiz tərəfindən ələ keçirildi.

Azərbaycan XTQ-nin birinci müdafiə xəttinə girməsindən sonra ikinci müdafiə xəttindəki erməni bölmələri ərazini artilleriya zərbələrinə məruz qoydu. Talış kəndinə yalnız şimal istiqamətdən girən Azərbaycan xüsusi təyinatlıları erməni tanklarının həyata keçirdiyi əks-hücumu saxlaya bilmədi və komandanlığın əmrinə əsasən geri çəkildi. Ancaq axşama yaxın Talışın şimal-qərbi istiqamətində hücumu davam edən Azərbaycan xüsusi təyinatlıları N nömrəli postu ələ keçirə bildilər. Aparılan əməliyyat zamanı Azərbaycan və erməni bölmələri 20-dən çox itki verdi. Aprelin 2-ində gedən döyüşlər zamanı erməni xüsusi təyinatlıları tankların köməyi ilə N sayılı posta hücumu keçdilər. Bu hücumda Azərbaycan

bölməsinin xüsusi təyinatlı qrupunun 7 üzvü həlak oldu. Ağır döyüşdən sonra erməni bölmələri postu ələ keçirə bildi.

Aprelin 3-ü səhər saatlarında hər iki tərəf mövqe döyüşlərinə başladı. Günorta saatlarında isə Azərbaycan tək tərəfli atəşkəs elan etdi. Lakin buna baxmayaraq hərbi əməliyyatlar dayanmadı.

Aprelin 4-də Azərbaycan XTQ-si yenidən Talış kəndi uğrunda əməliyyata başladı. Həmin anı xüsusi təyinatlı Elnur Zəkəriyev belə xatırlayır: “Ayın 4-dən səhər saat 05:00-da üzbəüz döyüşə girdik. Düşmən dağınıq idi və rabitə əlaqəsi qura bilmirdi. Komandirimizin verdiyi dəqiq koordinatlar və artilleriya dəstək atışı ilə düşməne sarsıdıcı zərbə vuruldu. İki snayperimiz qısa müddət ərzində 8 düşmən əsgərini məhv etdi. Bundan sonra biz qarışıqlıqdan istifadə edib düşmən üzərinə yeridik. Ermənilər də əsas qüvvələrini Talış yüksəkliyinə yönləndirirdi.”

Talış kəndinə daxil olan Azərbaycan XTQ-si bu dəfə də burda möhkəmlənə bilmədi. Azərbaycan bölmələrinin inadlı müqavimətinə baxmayaraq həmin gün Talışın qərbi və şərq istiqamətindən edilən hücumlardan sonra ermənilər iki postu geri ala bildilər. Hücum davam edən erməni bölmələri itirdikləri bütün postları geri almaq istəsələr də buna müvəffəq ola bilmədilər. Həmin gün tanklardan ibarət zərbə qrupu formalaşdırıldı və Talışın şimalındakı ərəzilərə hücum başlandı. Şiddətli döyüşlərə baxmayaraq erməni bölmələri irəliləyə bilmədi. Bu dəfə erməni bölmələri ciddi itki verərək hücumu dayandırmaq məcburiyyətində qaldılar. Tərəflərin mövqe müharibəsinə başlaması ilə cəbhə xətti stabilləşdi. Bununla da 1 gün sonra atəşlə bağlı razılıq əldə edildi. Atəşkəsə baxmayaraq təmas xəttində gərginlik 10 aprelə kimi davam etdi.

Bununla belə, Azərbaycan bölmələri bu döyüşlərdə sadəcə 3 postu itirdi. Tap Qaraqoyunlu-Talış kəndi istiqamətində ələ keçirilən 14 post isə Milli Ordunun nəzarətində qaldı. Ümumilikdə Talış istiqamətində hücumda Azərbaycan Silahlı Qüvvələri uzununa təqribən 4-5 kilometr, dərininə isə 1-1,5 kilometr ərazidə cəbhə xəttini yarıdı. Bu isə Talış kəndini birbaşa atəş altında saxlamağa imkan verdi.

Lələtəpə yüksəkliyi hündürlüyü 271,1 metr olan və Cəbrayılın Cocuqmərcanlı kəndindən 2,9 km məsafə aralıda yerləşən hərbi baxımdan strateji ərazidi. Birinci Qarabağ müharibəsi illərində Lələtəpə yüksəkliyi gərgin döyüşlərin gətirdiyi ərəzilərdən biri idi. Bu yüksəkliyə nəzarət şərqdə yerləşən Horadiz şəhərini, eləcə də Füzuli rayonunun əksər hissəsini artilleriya zərbələrinə məruz qoymağa imkan verirdi. Erməni bölmələri 1993-cü ildə Cəbrayıl-Horadiz döyüşləri zamanı Lələtəpəni ələ keçirə bilmişdilər. Lakin 1994-cü ildə Horadiz əməliyyatı zamanı yüksəklik yenidən Azərbaycan ordusunun nəzarətinə keçmişdi. Yanvarın ilk həftəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələri cənub-şərq istiqamətində təxminən 15 km dərininə və 5 km eninə müdafiə xəttini yarmağa müvəffəq oldu. Buna baxmayaraq, inadlı döyüşlərdən sonra 1994-cü ilin fevralın 12-də ermənilər hündürlüyü yenidən ələ keçirə bildilər. Erməni bölmələri may ayına qədər davam edən döyüşlərdə Cəbrayıl rayonunun yeganə kəndi Cocuqmərcanlı üzərində nəzarəti bərqərar edə bilmədilər. Buna baxmayaraq, yüksəkliyə nəzarət kəndi atəş altında saxlamağa imkan verdi.

Lələtəpənin 22 il erməni nəzarətində qalması Azərbaycan bölmələri və ətraf kəndlər üçün təhlükə yaratdığı üçün aprel ayında başlayan hərbi əməliyyatlarda əsas hədəflərdən biri kimi bu yüksəklik seçildi. Hücum əməliyyatı aprelin 2-si gecə saatlarında başladı. Döyüşə ilk olaraq 7 nəfərlik kəşfiyyat qrupu, daha sonra isə onların arxasınca digər qruplar irəliləməyə başladı. Hücum əsas iki qrup üzərindən planlanmışdı. Səhər saatlarında başlayan atışmada erməni bölmələrinin ilk postu ələ keçirildi. Yüksəklik uğrunda əsas əməliyyatı ikinci kəşfiyyat qrupu həyata keçirdi. Burda baş verən 1 saatlıq döyüşdə ciddi itkilər hesabına əsas dayaq məntəqəsi ələ keçirildi. Aprelin 2-də təxminən saat 05:45 radələrində Lələtəpə

Azərbaycan bölmələrinin tam olaraq nəzarətinə keçdi. Azərbaycan bayrağını Lələtəpədən asan əsgərin xatirələrindən: "Həmin bayrağı dəfələrlə təlimlərə aparmışdım. Yoldaşlar arasında hər zaman arzulayırdıq ki, məhz bu bayraq bizim iştirakımızla azad olunan ərazidə ucaldılsın. Elə qismət oldu ki, Lələtəpə istiqamətində hərəkətə keçəsi olduq. Düşmənin müdafiə xəttini yararaq zirvəyə çıxdıq. 1 saatlıq döyüşdən sonra səngərdə bir dənə də olsun sağ düşmən hərbcisi qalmamışdı. Düşmən əlavə qüvvələrlə və artilleriyanın dəstəyi ilə hücumu başlayırdı. Mən hər kəsə zəfərimizi bəyan etmək üçün mərmə partlayışlarını və ölümü nəzərə almayıb bayrağımızı asmaq qərarına gəldim. Həmin vaxt tanklarımızın səsini eşitdim. Onlar köməyə gəlirdilər. Sevinc göz yaşlarımıza hakim ola bilmirdim".

Bu məğlubiyyətlə razılaşmayan düşmən yenidən hücum əməliyyatına başladı. Onlar Azərbaycan bölmələrinin bir helikopterini qumbaraatanla vurdular və yenidən Lələtəpə istiqamətində hücumu başladılar. Aprelin 3-də erməni tərəfi Lələtəpənin ələ keçirildiyi haqqında məlumat yaydı. Azərbaycan Müdafiə Nazirliyi dərhal bu xəbəri yalanladı. Aprelin 3-ü və 4-ü baş verən döyüşlər bu istiqamətdəki cəbhə xəttində hansısa dəyişiklik yaratmadı və mövqe döyüşlərindən sonra əməliyyatlar dayandırıldı.

Beləliklə, Lələtəpə istiqamətində gedən döyüşlərdə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri uzununa 1,5 kilometrədən 2 kilometrə, dərininə isə 500 metrədən 1 kilometrə qədər ərazidə cəbhə xəttini yardı, ümumilikdə isə 7 erməni postu ələ keçirildi. Lələtəpənin ələ keçirilən ən vacib postu cənubda yerləşirdi. Bu post vasitəsilə Azərbaycan bölmələri eni 1 km olan açıq sahə zolağını rahatlıqla müşahidə etmə imkanı əldə etdi.

5 apreldə hər iki tərəfin razılığı və beynəlxalq qurumların müşahidəsi ilə yenidən atəşkəs müqaviləsi imzalanmışdır. Buna baxmayaraq, erməni separatçıları atəşkəs imzalandıqdan bir neçə saat sonra onu dəfələrlə pozmuşdur. Azərbaycan Respublikasının verdiyi rəsmi məlumata görə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri 2,000 hektarlıq ərazini azad etmişdir, ancaq Ermənistan tərəfi bu ərazinin ölçüsünün sadəcə 800 hektar olduğunu və heç bir strateji əhəmiyyətə malik olmadığını iddia edir.

Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin mətbuat xidmətinin verdiyi məlumata görə, Aprel döyüşlərində Ermənistanə məxsus 30-dək tank, 320 döyüşçü məhv edilmiş və 500-dən artıq döyüşçüsü yaralanıb. Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət Departamentinin hesablamalarına görə, dörd gün davam edən döyüşlər zamanı həm hərbi, həm də mülki olmaqla təxminən 350 nəfərin həyatını itirdiyini açıqlamışdır.

Beləliklə, Aprel döyüşləri Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin qələbəsi ilə nəticələnmiş, Tərtər rayonunun Talış əndi ətrafındakı yüksəkliklər, Lələtəpə yüksəkliyi və Cocuqmərcanlı, Goranboy rayonunun Güllüstan kəndi və Tərtər rayonunun Madaqiz kəndi istiqamətində yollar düşməndən azad olunmuşdur. 2016-cı il iyulun 10-da Nazirlər Kabinetinin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev qeyd edib ki, Aprel döyüşləri zamanı 2 min hektar ərazi işğaldan azad edilib.

2017-ci il aprelin 6-da Azərbaycan Ordusunun 2016-cı ilin apreldə döyüşlərində qazandığı qələbə münasibətilə Horadiz şəhərində Müdafiə Nazirliyi və Füzuli Rayon İcra Hakimiyyətinin birgə təşkilatçılığı ilə zəfər yürüşü keçirilib, "Aprel şəhidlərinə xatirə" abidəsinin açılışı olub.

### Ədəbiyyat

1. Иванов, В. А. (2016). О подходах в информационном пространстве Армении в контексте "четырёхдневной войны" в Нагорном Карабахе. Проблемы национальной стратегии, (5), 38.
2. <https://riss.ru/documents/567/2f9797416bfa4f5d9b5c2970a3cab412.pdf>

3. Souleimanov, E. (2016). *What the fighting in Karabakh means for Azerbaijan and Armenia. The Central Asia-Caucasus Analyst.*
4. <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13361-what-the-fighting-in-karabakh-means-for-azerbaijan-and-armenia.html?tmpl=component&print=1>
5. Zolyan, M. (2017). *The Karabakh Conflict After the «Four-Day War»: A Dynamic Status Quo. Turkish Policy Quarterly*, 15(4), 111-119.
6. [http://turkishpolicy.com/files/articlepdf/the-karabakh-conflict-after-the-four-day-war-a-dynamic-status-quo\\_en\\_6781.pdf](http://turkishpolicy.com/files/articlepdf/the-karabakh-conflict-after-the-four-day-war-a-dynamic-status-quo_en_6781.pdf)

### АПРЕЛЬСКИЕ БОИ

*Бабаева Нурлана Бехлюль кызы, Алекперова Зульфия Бехтияр кызы*  
*Резюме*

Апрельские бои-их также можно назвать Апрельской войной или четырехдневная война. В 2016 году в ночь с 1 на 2 апреля армяние вооруженные силы подвергли интенсивному обстрелу позиции Азербайджанских Вооруженных Сил. Наши доблестные войска приняли оперативные ответные удары по позициям врага. В истории эти война осталась под названием Апрельские бои.

### THE APRIL BATTLES

*Babaeva Nurlana Bekhlul, Alekberova Zulfiya Bekhtiar*  
*Summary*

The April battles it can call the April battles or fordays war. In 2016 year in night from 1 to 2 April armenian military forces open fire upon the Azerbaijan Military Forces/ In history this war remained as the April battles.

Rəyçi: